

29:6

Vid ett kraftigt regn drabbades en fastighet av översvämning inomhus genom att vatten trycktes in genom grunden från dräneringen. Då fuktinträngningar även förekommit tidigare och utredningen visade att fastighetens husgrunds-dränering riskerat att sättas under baktryck av dagvatten redan vid ett tvåårs-regn, ansågs huvudmannen ersättningsskyldig för skador orsakade av fuktinträngningen.

Makarna J. äger fastigheten i Gislaved. Fastigheten är belägen inom detaljplanelagt område i Smålandsstenar. Den ingår i verksamhetsområdet för kommunens allmänna va-anläggning och är sedan år 1977 bebyggd och ansluten till denna anläggning såvitt avser ren-, spill- och dagvatten. Fastigheten är bebyggd med en enfamiljsvilla i ett plan med källare. Den förvärvades 1985. Huset har en boyta om 105 m². Källaren går under hela huset utom garaget. Källargrunden är uppförd på en gjuten platta. Dräneringen runt grunden utgörs av en sträng tegelrör. Golvbrunnarna i källaren är anslutna till den allmänna spillvattenanläggningen. Tak- och dräneringsvattnet leds till en dagvattenbrunn, som ligger 1 m från garaget. Tidigare leddes det vidare därifrån till den allmänna dagvattenledningen i gatan. Numera är dräneringsvattnet omkopplat till spillvattenledningen. Den allmänna avloppsanläggningen i området är utförd i ett duplikatsystem med separata ledningar för dagvatten och spillvatten. Makarna J.:s fastighet betjänas av en dagvattenledning i Persikogatan med dimensionen 225 mm. Denna ledning går sedan på en ledning med dimensionen 300 mm, som efter en kortare sträcka i sin tur ansluter vinkelrätt till en 600-ledning. En del fastigheter i området har dräneringen ansluten till det allmänna spillvattennätet. Spillvattenledningen ligger 40–50 cm djupare än dagvattenledningen. 600-ledningen för dagvatten mynnar i ett dike. Där ligger vattengången i ledningen på +156,0 och den omgivande markytan ovanför diket på +157,0. Källargolvsnivån i makarna J.:s fastighet ligger på +157,8 och vattengången i ledningen på gatan utanför på +157,1.

Den 14 juli 1995 drabbades Smålandsstenar av ett häftigt regnväder. Det föll 100 mm regn på två timmar. Detta orsakade uppdämning i dagvattensystemet. Vatten trycktes baklänges in i fastighetens dränering och trängde in i källaren hos makarna J. och orsakade skada. J. yrkade med anledning härav skadestånd av kommunen med 248 846 kr jämte ränta.

Kommunen bestred helt makarna J.:s talan. För den händelse kommunen skulle dömas skadeståndsskyldig krävde kommunen jämkning av skadeståndskravet under

påstående att det förelegat bristfälligheter i fastighetens fuktskydd och att fastighetsägaren därigenom varit medvållande till skadorna.

Kommunen, som godtog att makarna J. haft redovisade utgifter, ifrågasatte dock vissa yrkade delposter. Kommunen vitsordade makarna J.:s ränteberäkning.

Makarna J. anförde: Grunden för talan är att det kommunala dagvattennätet vid förutnämnda skadetillfälle den 14 juli 1995 och tidigare inte har tillgodosett skäliga anspråk på säkerhet genom att det inte varit tillräckligt dimensionerat och inte heller tillräckligt underhållet. Därigenom orsakades samtliga skador för vilka yrkas ersättning. Det bestrids att skadestånden skall jämkas på grund av bristfälligheter i fastighetens fuktskydd. Några sådana bristfälligheter har inte förelegat. Fuktskyddet behöver inte vara av beskaffenhet att kunna motstå sådana uppdämningar i det allmänna nätet som det här är fråga om. Makarna J. har sedan länge haft återkommande problem med fuktinträngning i källaren på grund av uppdämningar i det kommunala dagvattennätet med åtföljande bakvattentryck mot fastighetens dränering. Problemet har förvärrats under början av 1990-talet. I samband med häftiga regnväder fick makarna J. då in fukt i ett förrådsrum i källaren två-tre gånger om året. Vid tre tillfällen var det fritt vatten på golvet i förrådet som låg närmast garaget. Den 14 juli 1995 var hela källaren vattenfylld. Vattnet stod tio cm högt. Makarna J.:s dränering har vid kontroll befunnits vara helt felfri. Flera grannar till dem har också haft olika former av fuktgenomslag i källarplanet. Alla uppdämningsproblem i området har dock försvunnit sedan kommunen vintern 1995–96 dels låtit skära av dagvattenledningen vid punkt 717 för att leda vattnet uppströms västerut, dels vidtagit omfattande röjningsarbete kring diket nedströms punkt 106. Dagvattensystemet har tidigare inte haft erforderlig kapacitet. I och för sig vitsordas att den allmänna dagvattenanläggningen har uppfyllt dimensioneringsanvisningarna i Svenska vatten- och avloppsverksföreningens (VAV) publikation P28 och att den också klarat tvåårsregnet. Men detta räcker inte för att tillgodose va-lagens säkerhetskrav. Med anläggningens dåvarande kapacitet har fastigheterna nämligen riskerat att drabbas av fuktinträngningar med kortare återkomsttid än tio år. Det är inte acceptabelt. Beräkningsanvisningarna enligt VAV:s P28 är dessutom bara att betrakta som rekommendationer, som bör frångås när förhållandena ger anledning till det. Den av kommunen använda avrinningskoefficienten 0,25 är inte rättvisande för området. Den utgår från att det bara rör sig om enfamiljshus på små tomter. Området är emellertid relativt hårt exploaterat och har asfalterade gator. Det är bebyggt med såväl större som mindre enfamiljshus, parhus och radhus samt skola med stora takytor. Vissa ytor har över huvud taget inte beaktats i kommunens beräkningar. Dagvattnet från cirka 4 500 m² asfalterad vägyta rinner också till brunnen punkt 108. Dit förs även vatten från ett uppdikat, sankt skogsområde om cirka 40 000 m² väster om Bananvägen. Dessutom finns det sammanlagt tolv stycken vattenuppsamlade brunnar inom Bananenområdets gräsytor och skogsdungar som påverkar flödena till dagvattennätet. Beaktas även dessa förhållanden kommer trycklinjerna för tvåårsregnet och tioårsregnet att ligga högre än vad kommunens beräkningar utvisar. Dagvattenanläggningens funktion

har också påverkats negativt av det bristande underhållet av diket nedströms punkt 106. Kommunen hade medvetet låtit diket växa igen. Det förhindrade naturligtvis utloppet. Den 3 september 1995 kom det 18 mm regn under tio timmar. Röret i diket var proppfullt och vatten steg över röret. Vid brunn 710 klarade vattnet från sidospåret inte av att ta sig in i huvudledningen. Systemet förmådde alltså inte avleda flödena från 18 mm regn på tio timmar.

Kommunen anförde: Det allmänna dagvattensystemet inklusive diket har varit utfört och underhållet på ett riktigt sätt. Det har uppfyllt va-lagens krav på säkerhet. Kommunen har således inte eftersatt några skyldigheter gentemot sökanden och är därför inte skadeståndsskyldig. Det aktuella bostadsområdet ligger utanför citybebyggelse och är inte instängt. Enligt VAV P28 skall ett separerat dagvattensystem för ett sådant område dimensioneras med hänsyn till ett ettårsregn. Dagvattensystemet har ostridigt klarat ettårsregnet. Eftersom det inte finns någon direkt anslutning mellan dagvattenanläggningen och fastighetens källare, har det heller inte förelegat någon risk för översvämning i fastigheten vid regn med en intensitet som återkommer vart tionde år. Fastighetens fuktskydd bör vara så utformat att det förhindrar att vatten tränger in genom källarväggen eller golv vid enstaka, kortvariga uppdämningar i dagvattenledning och dränering. Ett tvåårsregn ger enligt beräkningarna en liten dämning vid makarna J.:s fastighet. Trycklinjen ligger dock klart under källargolvsnivån. Vid tioårsregnet kommer trycklinjen upp till gatunivån. Beräkningarna visar att skötseln av utloppsdiket inte haft någon nämnvärd betydelse i sammanhanget. Med stöd av VAV P28 är det rimligt att räkna med avrinningskoefficienten 0,25 för området. Beräkningarna har genomförts enligt gängse praxis med ett blockregn med tio minuters varaktighet. Områden som ligger långt upp i systemet eller skogsområden, där avrinningen kraftigt fördröjs, hinner inte ge något bidrag till toppflödet i dagvattenledningen vid sökandens fastighet i samband med dimensionerande regn. Hela ledningssystemet och ytor som avvattnas av dagvattennätet har beaktats vid beräkningarna. Likaså har alla delområden som påverkar maxflödet tagits med i beräkningarna. Orsaken till uppdämningen i ledningsnätet den 14 juli 1995 var det exceptionella regn som föll den dagen. Det var ett 200-årsregn. Skadorna syns ha uppkommit genom att vatten trängt genom källarväggarna eller i skarven mellan bottenplatta och yttermurar samt – såvitt avser makarna J.:s garage och vissa markytor – att marken underminerats. Enligt bindande föreskrifter i Svensk byggnorm har krävts att byggnaders olika delar skall utformas så att de i erforderlig grad motstår förekommande fuktpåverkan och så att byggfukt kan torka ut. Byggnadsdelarna skall vidare anordnas på tillfredsställande sätt med hänsyn till funktion och beständighet samt så att hygieniska olägenheter, exempelvis mögel och elak lukt, inte uppstår. Vidare föreskrivs att källarväggar som är belägna över den högsta förekommande grundvattenytan skall utföras så att de kan avvisa markfukt och dagvatten som sipprar ner längs väggarna. Vad gäller anslutningar mellan byggnadsgrunder och ytterväggar föreskrivs att de skall utformas så att skadlig nedfuktning förhindras till följd av nederbörd, kapillärvatten eller annan fukt. Redan det faktum att vatten tränger in i

källarvåningen vid tämligen kortvariga om än häftiga regnväder, påvisar enligt kommunen att fuktskyddet på sökandenas fastighet inte fungerat. Detta skall betraktas som medvållande från fastighetsägarnas sida eller i varje fall som sådana medverkande orsaker till skadornas uppkomst och omfattning som fastighetsägarna svara för. Om kommunen skulle vara skadeståndsansvarig, skall eventuellt skadestånd på grund härav jämkas.

Va-nämnden yttrade:

Enligt 12 § lagen (1970:244) om allmänna vatten- och avloppsanläggningar (va-lagen) skall en sådan anläggning vara försedd med de anordningar som krävs för att den skall fylla sitt ändamål och tillgodose skäligen anspråk på säkerhet. Så länge anläggningen behövs skall huvudmannen vidare underhålla denna och i övrigt sörja för att den på tillfredsställande sätt fyller ändamålet. Om skada uppkommer till följd av att anläggningen inte uppfyller dessa krav, kan huvudmannen enligt 29 § va-lagen förpliktas ersätta skadan. Ansvar är i detta hänseende oberoende av vållande. Det torde i princip ankomma på huvudmannen att visa att anläggningen fyller de uppställda kraven och att eventuell skada beror på annat än brist i utförandet eller underhållet av anläggningen. Av såväl nyssnämnda lag som allmänna rättsgrundsatser följer emellertid att skadeståndsansvar vanligen utesluts vid extraordinära naturhändelser som exempelvis ett för orten ovanligt intensivt regn eller andra exceptionella vattenflöden. I praxis har huvudmannen ansetts vara fri från ansvar inte bara vid rena katastrofregn utan i princip så snart regnet, som ensamt orsakat skadan, konstateras vara intensivare än det regn för vilket anläggningen med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter skall vara dimensionerad och underhållen. Naturligtvis förutsätter ansvarsfrihet också att översvämningsskada inte skulle ha inträffat redan vid det dimensionerande regnet.

När det gäller allmänna ledningsnätets kapacitet har Högsta domstolen beträffande dagvattenförande avloppsledningar i avgörandet NJA 1984 s.721 godtagit att de av Svenska vatten- och avloppsverksförbundet (VAV) utarbetade anvisningarna om dimensionering i publikationen VAV P28 läggs till grund för bedömningen av om en va-anläggning uppfyller skäligen anspråk på säkerhet. Har en avloppsledning dimensionerats i enlighet med vad som anges i dessa anvisningar bör enligt Högsta domstolen lagens krav på denna punkt anses uppfyllda, såvida det inte i det särskilda fallet föreligger någon utredning som föranleder en annan bedömning. En skärpning av säkerhetskravet har sedermera skett genom rättsfallet NJA 1991 s.580. I fråga om dagvattenförande ledningar räcker det enligt detta avgörande inte med att gängse dimensioneringsnormer har iakttagits. Avgörande för om lagens säkerhetskrav har uppfyllts är i stället den för ansluten bebyggelse rådande totala översvämningsskadan, bedömd med hänsyn till föreliggande säkerhetsmarginaler som exempelvis nivåskillnaden mellan källargolv och ledningshjässa. I rättsfallet hänvisas till VAV:s publikation P49, där det som godtagbar standard i förevarande sammanhang anges att avloppsnät ingående i allmän va-anläggning med avseende på risk för källaröver-

svämning bör anordnas och skötas så att de mest utsatta fastigheterna statistiskt sett inte löper risk att drabbas av översvämningar med kortare återkomsttid än tio år.

I senare översvämningsmål, som dock inte prövats av Högsta domstolen, har det sålunda skärpta säkerhetskravet i rättstillämpningen ansetts innebära att ägare av fastigheter med golvbrunnar eller andra fria inloppsöppningar i källargolvsnivå från dagvattenförande avloppsledning normalt inte skall behöva räkna med uppdämning i ledningen över denna nivå vid mindre intensiva regn än tioårsregnet. Säkerhetskravet i fråga om avloppsanläggningens kapacitet har ansetts uppfyllt om dämningshöjden i ledningen vid tioårsregnet legat under källargolvsnivå. Därmed har också godtagits att dämningen varit högre än de under golvnivån förlagda dräneringsledningarna. I konsekvens med dessa bedömningar torde ännu högre dämningarnivåer kunna vara acceptabla när det gäller fastigheter som saknar fria inloppsöppningar från avloppsledningen.

Även om det alltså godtagits att anslutna fastigheter riskerar att få tillbakaströmmande avloppsvatten i dräneringen vid tioårsregnet, är det emellertid uppenbart att det inom ramen för skäliga anspråk på säkerhet måste ligga en begränsning av vilket baktryck av detta slag som fastighetsägaren skall behöva tolerera.

I VAV P49, som gavs ut i juli 1985, lämnas vissa synpunkter på hur uppdämningsnivå kan bestämmas i olika fall. Uppdämningsnivå definieras som en av huvudman för avloppsanläggning angiven nivå under vilken fri inloppsöppning med självfallsanslutning inte får ordnas utan dispens. Det anges att det, i varje fall vid duplikatsystem, vanligen är lämpligt att sätta uppdämningsnivå för dagvattenförande ledning i höjd med markplanet vid förbindelsepunkten. Därav följer dock inte att dämningar upp till en på detta sätt bestämd uppdämningsnivå utan vidare är förenliga med va-lagens säkerhetskrav. För ny bebyggelse rekommenderas i VAV P49 följande beträffande anslutning av husgrundsdränering:

Husgrundsdränering bör anslutas till dagvattenledning där så kan ske utan risk för återströmning av dagvatten. Ansluts husgrundsdränering till dagvatteninstallation på en nivå som ligger under av kommunen angiven uppdämningsnivå för dagvatten bör grundkonstruktion och dränering anordnas med hänsyn till detta. Alternativt kan dränvattnet pumpas till dagvattenledningen. Husgrundsdränering kan anslutas till spillvattenledning om va-huvudmannen så medger.

Husgrundsdräneringen till makarna J.:s fastighet ligger under den i VAV P49 rekommenderade uppdämningsnivå för dagvatten. Detta har inte föranlett några särskilda krav på fastighetens grundkonstruktion eller dränering. Fastigheten bebyggdes åtta år innan VAV P49 kom ut.

Det nu aktuella bostadsområdet Bananen ligger utanför citybebyggelse och är inte att betrakta som instängt, dvs. avrinningen därifrån kan ske med självfall. Det innebär att kommunens separata dagvattensystem enligt anvisningarna i VAV P28 bör vara dimensionerat för att kunna avbörda de vattenmängder som förekommer

vid ett ettårsregn. Det är i målet ostridigt att dagvattenanläggningen också haft sådan kapacitet under den tid då sökandens fastighet skadats av fuktinträngning i källaren.

I dagvattenledningen i gatan utanför makarna J.:s fastighet gick trycklinjen strax över rörets hjässa men under källargolvsnivån vid tvåårsregnet och uppe i gatunivån vid tioårsregnet. Makarna J.:s källargolvsnivå ligger 70 cm över vattengången i gatuledningen och drygt 1 m under gatunivån. Enligt beräkningarna skulle skötseln av det omdiskuterade utloppsdiket i stort sett sakna betydelse för vattentrycket i ledningen vid makarna J.:s fastighet.

Makarna J. har ifrågasatt om beräkningarna utgått från rätt avrinningskoefficient och om de i tillräcklig mån beaktat alla tillrinnande dagvattenflöden och hindren i det misskötta utloppsdiket.

Enligt Va-nämndens bedömning syns avrinningskoefficienten 0,25 för det aktuella området utgöra en godtagbar tillämpning av anvisningarna i VAV P28. Såvitt framkommit i målet har de av kommunen åberopade beräkningarna också på vedertaget sätt tagit hänsyn till såväl skötseln av utloppsdiket som alla kända relevanta flöden av betydelse för vattentrycket i ledningarna vid beräkningsregnen. De av makarna J. åberopade beräkningarna i sistnämnda hänseende har däremot ostridigt skett utan beaktande av flödenas rinntid. Sammantaget syns de av kommunen redovisade trycklinjerna väl ägnade att i det här sammanhanget belysa den allmänna dagvattenanläggningens kapacitet under ifrågavarande tid och de bör därför kunna läggas till grund för Va-nämndens prövning av om anläggningen uppfyllt skäliga anspråk på säkerhet.

Visserligen låg uppdämningshöjden i dagvattenanläggningen vid tvåårsregnet klart under källargolvsnivån för makarna J.:s fastighet men med en på normalt djup under bottenplattan förlagd dränering – utredningen anger här inga plushöjder – syns makarna J.:s husgrundsdränering enligt kommunens egna trycklinjeberäkningar ha riskerat att sättas under tryck från tillbakaströmmande dagvatten redan vid ett regn med denna intensitet. Mot bakgrunden härav och vad som upplysts om de under 1990-talet förekommande fuktinträngningarna i fastigheten, kan knappast genom den förebbringade utredningen i målet anses klarlagt att fastigheten inte genom bakvatten från den allmänna dagvattenanläggningen har utsatts för större påfrestningar än vad som kan anses förenligt med skäliga anspråk på säkerhet. Som huvudman för anläggningen är kommunen vid sådant förhållande i princip ersättningsskyldig för skador som orsakats av de för stora påfrestningarna.

Den enda visade indikationen på att det har brustit i fastighetens fuktskydd är att det i samband med häftiga regn faktiskt har trängt in fukt i källaren. Eftersom fastigheten enligt det anförda skall anses ha utsatts för större påfrestningar än den behövt tåla, räcker det emellertid inte som stöd för påståendet om fastighetsägarens medvållande eller medverkan till skadorna. Det föreligger inte skäl att på dessa grunder jämka annars utgående skadestånd.

Efter ogillande och nedsättning av vissa av de yrkade delposterna förpliktade Varnämnden kommunen att betala skadestånd till makarna J. med 33 181 kr jämte ränta.

Beslut: 1997-11-27, BVa 99

Mål nr: Va 128/95